

Émile Zola
PLEN

prevedel Jaroslav Skrušný

Nazaj grede je morala kočija zavoljo množice vozil, ki so se vračala ob jezerskem bregu, močno upočasniti vožnjo. Na trenutke je bila gneča tolikšna, da se je morala celo zaustaviti.

Na svetlo sivem oktobrskem nebu,² ki so ga prepredali prosojni oblaki, je zahajalo sonce. Zadnji žarki, ki so se odbijali od oddaljenega slapu, so padali na cestišče in z blede rožnato svetlobo oblivali dolgo vrsto stoječih vozil. Zlati odbleski in migetavi odsevi, ki so se iskrili na kolesih, so bili videti kot slamnato rumeni okraski, na temno modrih stranicah vozil so odsevali koščki okoliške pokrajine. Zgoraj na kozlu, v objemu rdečkaste svetlobe, ki je kočije osvetljevala od zadaj, da so se lesketali usnjeni gumbi na napol odprtih zlozljivih strehah, prepognjenih za sedeži, sta v temno modrih livrejah, sajasto črnih hlačah in črno-rumenih telovnikih strumno, resnobno in potrpežljivo sedela kočijaž in lakaj: dvoje služabnikov iz bogate hiše, ki ju prometni zastoj pač ne more spraviti iz tira. V klobukih s črnima kokardama sta bila videti nadvse imenitna. Le konja, čudovit par iskrih rjavcev, sta hrzala od nestrpnosti.

»Glej no,« je rekel Maxime, »tamle je Laura d'Aurigny, sedi v tistemle kupéju ... Poglej jo, vendar, Renée!«

Renée se je rahlo dvignila, zamežikala in napravila ljubko šobico, ki jo je dolgovala slabovidnosti.

»Mislila sem, da je na begu,« je rekla ... »Spremenila je barvo las, mar ne?«

»Da,« je med smehom odvrnil Maxime, »njen novi ljubimec očitno sovraži rdečo barvo.«

Renée, rahlo nagnjena naprej in z roko naslonjena na nizka vratca kočije, se je zazrla predse, kot bi se pravkar prebudila iz otožnih sanj, ki so jo, zleknjeno v kotu vozila kot na udobnem kanapeju za

prebolevnice, že kakšno uro zagrinjale v molk. Čez svileno vijoličasto obleko s predpasnikom in tuniko, okrašeno s širokimi plisiranimi naborki, je imela ogrnjen kratek površnik iz belega sukna z ovratnimi zavihki iz vijoličnega žameta, ki ji je dajal rahlo nastopaški videz. Njene nenavadne, slamnato žolte lase, ki so še najbolj spominjali na barvo svežega surovega masla, je le napol skrival klobuček, okrašen s šopkom bengalskih vrtnic. Še naprej je mežikala in kremžila svoj nagajivi deški obrazek, čelo ji je prečila globoko vrezana guba, spodnja ustnica ji je kot pri trmastih otrocih štrlela malce naprej. Ker je slabo videla, je vzela v roko ščipalnik, pravcati moški ščipalnik z želvovinastim okvirom, si ga, ne da bi si ga nataknila na nos, poddržala pred očmi in si po mili volji, v blaženem miru ogledovala okroglolično Lauro d'Aurigny.

Vozila se še vedno niso nikamor premaknila. Med prelivajočimi se temnimi lisami, ki so jih metale dolge vrste dvosedežnih kočij in kolesljev, ki so se v tem jesenskem popoldnevu drenjali sredi Bulonjskega gozda, so se tu in tam zalesketali in zaiskrili odsev zrcala, konjska žvala, srebrn ročaj svetilke in našivki lakaja, ždečega visoko na kozlu. Kdaj pa kdaj je v odprti kočiji pobilisnil košček blaga, vogal ženske toalete iz žameta ali svile. Nad utišani in na lepem obstali vik in krik je počasi nalegala globoka tišina. V vozilih so lahko slišali pogovore mimoidočih pešcev. Od vrat do vrat so se izmenjavali nemi pogledi; sredi enoličnega čakanja, ki sta ga prekinjala le cvileči žvenket konjske oprave ali nestrpni topot kopit, nihče ni niti črhnil. V daljavi so zamirali pomešani šumi in glasovi Bulonjskega gozda.

Kljub poznemu letnemu času se je v gozdu zbral ves Pariz: vojvodinja de Sternich v velikanskem landaverju z dvojnim vzmetenjem; gospa de Lauwerens v razkošno zapreženi viktoriji, baronica de Meinhold v prekrasnem rdečkastorjavem kabrioletu; grofica Vanska s svojima črno-belima ponijema; gospa Dastova in njena

znamenita vranca; gospa de Guende in gospa Teissière v dvosedežnem faetonu; mala Sylvia v temno modrem tilburyju. Pa žalujoči don Carlos v svoji starosvetni slavnostni livreji; Selim paša v fesu pa brez guvernante; vojvodinja Rozanska v enosedežnem kupéju in belo napudrani toaleti; gospod grof de Chibray s svojim kolesljem s posebno kletko za pse; gospod Simpson v svoji najbolj židani opravi; vsa ameriška kolonija. In nazadnje še dva akademika v fijakru.³

Prva vozila so se zganila, vsa vrsta se je začela počasi pomikati naprej. Nastopilo je prebujenje. Ukresalo se je na tisoče plešočih odsevov, bleščeči prebliski so švigali med kolesi, iskre so se utrinjale izpod konjskih kopit. Po tleh in po drevesih so migetali drhtavi odsevi okenskih šip. Vse to lesketanje konjskih oprav in koles, vse to žareče plapolanje temno modrih stranic, na katerih je pobilskovala rdeča žerjavica zahajajočega sonca, vse te žive barve, ki so pod milim nebom sijale z livrej in bogatih toalet, kipečih čez vratca kočij, vse to se je zlivalo v zamolklo, enakomerno hrumenje, ki mu je ritem odmerjal drnec konjskih vpreg. Povorka se je premikala v enakem ropotu, z enakim bleskom, nepretrgano, v enem samem enakomernem toku, kot bi prva vozila vsa druga vlekla za seboj.

Renée se je prepustila lahnim tresljajem kočije, ki je vnovič spe-ljala, izpustila je ščipalnik in se znova napol pogreznila v blazine. Premraženo je potegnila nase vogal medvedje kože, ki je notranjost kočije prekrivala z mehko plastjo svilnatega snega. Orokavičene dlani je zagrebla v mehke in dolge kodraste dlake. Dvignil se je lahen vetrc. Toplo oktobrsko popoldne, ki je v Bulonjski gozd pri-klicalo dih pomladi in zato na dan privabilo visoke dame v odprtih kočijah, je pretilo, da se bo sprevrglo v strupeno hladen večer.

Mladenka je nekaj časa ostala zvita v klobčič, znova se je stisnila v topel kotiček in se prepustila nasladnemu ritmu vseh nešteti koles, ki so se vrtela pred njo. Potem se je ozrla k Maximu, ki je s

pogledi brezsravno slačil ženske, ki so napol poležavale v sosednjih tilburyjih in landaverjih:

»Povej,« ga je pobarala, »se ti Laura d'Aurigny res zdi čedna? Zadržnič, ko so oznanili prodajo njenih diamantov, ste ji peli precejšnjo hvalo! ... Mimogrede, si videl ogrlico in broško, ki mi ju je tvoj oče kupil med to prodajo?«

»Seveda, očetu gre to zlahka od rok,« je s porednim nasmeškom in ne da bi zares odgovoril odvrnil Maxime. »Nekako mu uspeva odplačevati Laurine dolgove in ženi podarjati diamante.«

Mladenka je rahlo skomignila z rameni.

»Porednež!« je zašepetala z blagim nasmeškom.

Toda mladenič se je že nagnil ven in z očmi sledil dami, ki ga je pritegnila s kričečo zeleno obleko. Renée se je naslonila nazaj in z napol zaprtimi očmi lenobno opazovala zdaj eno, zdaj drugo stran drevoreda, ne da bi v resnici kaj videla. Na desni so mimo počasi drsela mlada drevesa in podrast ter grmičje s porjavelim listjem in tankimi vejami; na stezi, namenjeni zgolj jezdecem, so vsake toliko prijahali mimo sloki gospodje, katerih živali so med drncem dvigovale oblačke sipkega peska. Na levi je ob vznožju ozkih trat, ki so se med pletenimi ograjami in cvetličnimi gredicami blago spuščale navzdol, počivalo kristalno čisto jezero brez ene same pene na gladini, kot bi ga vrtnarji z lopatami gladko vrezali v brežino; na drugi strani čistega zrcala sta ležala otočka, med katerima je mostič, ki ju je povezoval, risal sivo pregrado; razkazovala sta svoji ljubki nabrežji in na ozadju bledega neba slikala gledališko kuliso vitkih smrek in drugih zimzelenih dreves, ki so s svojo temno zelenino odsevala na vodni gladini, da so bila videti kot resice umetelno nagubane zavese na obzorju. Ta kotiček narave in vse te kulise, ki so se zdele pravkar naslikane, so se kopali v koprenastem soju, v modrikasti soparici, ki je daljavam poklanjala prav poseben čar, videz žlahtne ponarejenosti. Na drugem bregu se je Pastirska koča – kot

bi jo pravkar na novo prepleskali – bleščala kot najnovejša igračka; rumene peščene potke, ozke vrtno stezice, ki se vijajo med tratami in obkrožajo jezero, obdane z litoželeznimi ograjami, posnemajočimi gozdno vejevje, so ob tej pozni uri ljubko izstopale iz nežno zelene-ga ozadja vode in travnika.

Vajena varljive lepote teh razgledov se je Renée znova prepustila dolgočasju, povabila je veke in opazovala samo še svoje dolge tanke prste, okrog katerih si je ovijala dolge dlake medvedje kože. Nena-doma je hrupen ropot zmotil enakomerni tok vozil. Ko je dvignila glavo, je zagledala mladi ženski, ki sta zleknjeni druga ob drugi v ljubezenski razpuščenosti počivali v veliki kočiji z dvojnimi vzmetenjem, ki je z oglušujočim truščem prihrumela od jezerske obale in odbrzela po stranski aleji. Prva, markiza d'Españet – njen mož, tedaj cesarjev pribočnik, je glasno zbijal šale na rovaš škandala, ki je nedavno izbruhnil v vrstah starikavih čemernih plemenitašev – je bila ena najimenitnejših modrokrvnih dam v Drugem cesarstvu; druga, gospa Haffner, se je poročila z razvpitim tovarnarjem iz Colmarja, večkratnim milijonarjem, ki se je v Drugem cesarstvu prigrabel med politike. Renée je neločljivi družici, kot so jima posmehljivo pravili, spoznala v internatu ter ju klicala Adelina in Suzana, kakor jima je bilo tudi zares ime. Prijazno se jima je nasmehnila in se hotela znova zviti v klobčič, ko jo je ujezil Maximov smeh.

»Ne, ne, čisto zares sem žalostna, nič se ne smej, stvar je resna,« je rekla ob pogledu na mladeniča, ki se je rogal njenemu otožnemu obrazu.

Maxime je nagajivo spačil glas:

»Zdaj bomo pa hudo žalostni in hudo ljubosumni!«

Videti je bila presenečena.

»Jaz? Čemu bi bila ljubosumna?«

Potem pa se je prezirljivo našobila in dodala, kot bi se pravkar spomnila:

»Ah, da, seveda, debeluška Laura! Niti ne pomislim več nanjo. Če je Aristide, kot mi vsi dopovedujete, dekletu res poplačal dolgove in jo tako obvaroval pred izgonom v tujino, potem ima pač nekoliko manj rad denar, kot sem mislila. Pri damah si bo močno dvignil ugled ... Naj počne, kar ga je volja, moj ljubi možiček!«

Nasmehnila se je, »ljubi možiček« je izrekla s prešerno nagajivostjo. Potem pa se je v hipu spet zresnila, se ozrla naokrog z obupanym pogledom ženske, ki ne ve, s čim bi se še zabavala, in zamrmrala:

»Ah, kako rada bi ... Ampak ne, ljubosumna pa nisem, tudi malo ne.«

Ustavila se je in za hip oklevala.

»Saj vidiš, da se dolgočasim,« je nazadnje suho pripomnila.

Stisnila je ustnice in obmolnila. Povorka kočij je še vedno vozila vzdolž jezera, v enakomernem zložnem ritmu, ob malce nenavadni hrumeči spremljavi oddaljenega slapu. Zdaj je na levi, med vodo in cestiščem, rasel gozdič zelenega drevja s tankimi in ravnimi debli, ki so se spletala v ljubke stebričaste slope. Na desni sta grmičje in podrast izginila, Bulonjski gozd se je razprl v širne travnike, v prostrane travnate preproge, iz katerih so tu in tam rasli gaji mogočnih dreves; zelene zaplate so se v lahnem valovanju vrstile vse do Muetskih vrat; njihova nizka kovinska ograja, ki jo je bilo videti že od daleč, je spominjala na razpotegnjeno črno čipkasto obrobo; na vzpetinah je bila tam, kjer je zavalovila navzdol, trava videti čisto modra. Renée je s široko odprtimi očmi zrla predse, kot bi vpričo tega, na lepem razširjenega obzorja, vpričo vseh teh mehko valujočih, v večernem hladu okopanih travnikov naenkrat jasneje začutila vso praznino svojega življenja.

Po krajšem premolku je s kančkom zatajene jeze ponovila:

»Dolgčas mi je, dolgčas za umret.«

»A veš, da nisi nič kaj zabavna,« je mirno rekel Maxime. »Očitno te spet dajejo živci.«

Mladenka se je potegnila še globlje v notranjost vozila.

»Da, živci me dajejo,« je na kratko odrezala.

Potem je ubrala materinski ton:

»Staram se, ljubi otrok, kmalu jih bom trideset. Groza! Nobena reč me več ne veseli ... Pri dvajsetih se ti niti ne sanja ...«

»Si me povabila na spoved?« jo je prekinil mladenič. »Ta se zna hudičevo zavleči.«

Nesramnost je sprejela z blagim nasmeškom, kot nedolžno naga-jivost razvajenega otroka, ki mu vse odpuščamo.

»Res se nimaš nad čim pritoževati,« je nadaljeval Maxime, »za toaleta zapravljaš več kot sto tisoč frankov na leto, stanuješ v raz-košni vili, premoreš par iskrih konj, vsaka tvoja muha je za vse nas ukaz, časopisi o vsaki tvoji novi obleki pišejo kot o vrhunskem dogodku, ženske ti zavidajo, moški bi dali deset let življenja, da bi ti smeli poljubiti konice prstov ... Mar ni tako?«

Prikimala je, rekla pa ni nič. Povesila je veke in znova začela ko-drati medvedje dlake.

»Nič se ne delaj skromne,« je nadaljeval Maxime, »raje pošteno priznaj, da si eden od stebrov Drugega cesarstva. Na štiri oči lahko naravnost govoriva o tem. Povsod, v Tuilerijah, med ministri, pri običajnih milijonarjih, na zemlji in na nebu vladaš kot suverena kraljica. Ni ga užitka, ki ga ne bi sprejela z obema rokama, in če bi si upal, če mi spoštovanje, ki ga čutim do tebe, ne bi branilo, bi rekel ...«

Za nekaj trenutkov je obmolknil in se nasmehnil; potem je viteško dokončal stavek:

»Potem bi rekel, da ga ni jabolka, v katerega še nisi ugriznila.«

Niti z očesom ni trenila.

»In ti se dolgočasiš!« je spakljivo poprijel mladenič. »Za crniti! ... Kaj pravzaprav hočeš? Po čem hrepeniš?«

V znak, da se ji niti sanja ne, je samo skomignila z rameni. Čeprav je sklanjala glavo, je Maxime videl, da se je zresnila in pomračila, in je raje umolknil. Ozrl se je po koloni vozil, ki se je ob koncu jezera razširila in preplavila široko križišče. Kočije niso bile več tako na gosto stisnjene druga za drugo, zato so zdrčale z iskrivo lahkotnostjo; poskočni drnec konjskih vpreg je na trdi zemlji zvenel nadvse imenitno.

Kočija, ki je naredila velik ovinek in se nato znova postavila v vrsto, je močno zanihala, kar je v Maximu prebudilo občutek blage naslade. Prijelo ga je, da bi Renée prizadel, kolikor je mogoče.

»Pravzaprav bi si zaslužila, da bi se vozila z izvoščkom,« je rekel. »To bi bilo edino pravično! ... Samo poglej vse te ljudi, ki se vračajo v Pariz, vse te ljudi, ki se ti klanjajo do tal. Pozdravljajo te kot kraljico, malo manjka, da ti tvoj dobri prijatelj gospod de Mussy ne pošilja poljubčkov.«

In res je neki mimo jahajoči jezdec pravkar vljudno pozdravil Renée. Maxime je nalašč govoril z žaljivim posmehom. Toda Renée se je samo obrnila proč in zmignila z rameni. Mladenič je obupano zamahnil z roko.

»A sva že tako daleč?« je rekel ... »Ljubi Bog, saj imaš vse, kaj bi še rada?«

Renée je dvignila glavo. V očeh se ji je prižgala neka vroča želja, neka neodložljiva potreba, neka nezadoščena radovednost.

»Želim si nekaj drugega,« je rekla polglasno.

»Pa saj imaš vse,« je med smehom nadaljeval Maxime, »nekaj drugega je navaden lari fari ... Kaj drugega torej?«

»Kaj drugega torej?« je ponovila ...

Ni nadaljevala. Povsem se je obrnila nazaj, opazovala je nenavadno podobo, ki ji je izginjala za hrbtom. Skoraj je že padla noč; kot

fin pepel se je na zemljo počasi spuščal somrak. Jezero se je v šibki svetlobi, ki je še lebdela nad vodo, s tega zornega kota lepo sklepalo v krog, spominjalo je na veliko kositrno ploščo; na bregovih so rasli gaji iglavcev, njihova vitka in ravna debla so bila videti, kot da poganjajo naravnost iz speče vodne gladine, ob tej uri dneva so bila podobna vijoličastemu stebričju; s svojo urejeno arhitekturo so gozdni izrisovali umetelne krivulje jezerskega obrežja; v ozadju so pod nebo kipele velike gmote gostih listnatih krošenj in s širokimi temnimi zaplatami zapirale obzorje. Daleč zadaj za temačnimi zasloni se je isknila žerjavica, ugašajoči sončni zahod, ki je ožarjal le še delček brezmejne sivine. Nad negibnim jezerom in nad nizkim grmičjem se je s tega nenavadno ozkega zornega kota bočil svod neskončnega, globokega in širokega neba. Prostrana ploskev modrine nad majhnim koticom narave je v sebi skrivala nekaj srhljivega, nekakšno neotipljivo bridkost; s čedalje bolj bledih višav se je spuščala jesenska otožnost, mila in gorjupa noč, Bulonjski gozd je, čedalje bolj zavrt v temačen mrtvaški prt, naglo izgubljal svojo mikavno družabno čarobnost in postajal vse večji, vse skrivnostnejši, ujet v veličastno lepoto pragozda. Drnec kočij, na katerih so temni toni vse bolj izpodrivali žive barve, je odmeval kot oddaljeno šelestenje listja in šum padajoče vode. Vse je počasi ugašalo in zamiralo. In v vsem tem vesoljnem izginjanju se je na žarečem ozadju sončnega zahoda jasno in živahno odražalo trikotno jadro velike izletniške barke sredi jezera. V somraku je bilo kmalu videti le še jadro, le še ta čezmerno velik trikotnik iz rumenega platna.

Renée je v svoji neizmerni naveličanosti začutila nenavadno, neizrekljivo željo, da bi še kar gledala to pokrajino, ki je ni več prepoznala, to umetno, počlovečeno naravo, ki jo je gosta srhljiva tema spreminjala v posvečen gozd, v eno tistih pravljicnih jas, na katerih so starodavni bogovi na skrivaj uganjali svoje čezmerne ljubezni, svoja prešuštva in svoja božanska krvoskrunstva. Bolj

ko se je kočija oddaljevala, bolj se ji je zdelo, da mrak na svojih utripajočih krilih s seboj odnaša tudi to sanjsko deželo, to nesposobno in nadčloveško svetišče, v katerem bi lahko končno našla uteho za svoje bolno srce, potolažila svoje vsega naveličano telo.

Ko so bili jezero in gozdni gaji, ki so izginjali v mraku, videti le še kot črna zavesa na nebesnem ozadju, se je mladenka sunkovito zasukala in z glasom, ki se je lomil v ihtavem joku, nadaljevala prekinjeni stavek:

»Kaj drugega? ... Nekaj drugega, primojdunaj, hočem pač nekaj drugega! Kaj pa vem, kaj! Ko bi le vedela ... Ampak, toliko, da veš: čez glavo imam vseh teh družabnih plesov, slavnostnih večerij, vsakršnih veselic! Kar naprej eno in isto. Za umret! ... Moški so mi nadležni, joj, kako nadležni ...«

Maxime se je zasmel. Izpod aristokratske povrhnjice fine dame je na dan prenikala ognjevita narava. Nič več ni mežikala z vekami; guba na čelu se ji je zarezala še globlje; ustnice trmastega otroka so ji še bolj nabreknile, vroče, na lovu za užitki, ki si jih je želela, čeravno jih ni znala poimenovati. Renée ni ušel mladeničev vzvišeni nasmešek, vendar je bila preveč razvneta, da bi se še lahko zaustavila; napol leže se je prepuščala pozibavanju kočije in nadaljevala v kratkih, odsekanih stavkih:

»Seveda, neskončno nadležni ste ... Pri tem kajpak ne mislim tebe, Maxime, ti si še premlad ... Ampak če bi ti pravila, kako me je na začetku moril Aristide! In tudi vsi drugi, ki so me ljubili! ... Dobra tovariša sva, pred teboj mi ni nerodno; po pravici ti povem, pridejo dnevi, ko sem tako sita tega svojega življenja oboževane, čaščene in bogate soproge, da bi pri priči zamenjala z Lauro d'Aurigny, s katerokoli samsko žensko.«

Ker se je Maxime še glasneje zasmel, je trmasto nadaljevala:

»Da, z Lauro d'Aurigny! Gotovo ne živi tako plehko in kar naprej po istem kopitu.«

Za hip je obmolknila, kot da si v mislih predstavlja življenje v Laurini koži. Poklapano je poprijela:

»Najbrž imajo tudi te dame svoje križe in težave. Nikomur ni z rožicami postlano. Saj to je za umret ... Prav sem rekla, potrebujem nekaj drugega; sanja se mi ne, kaj, ampak nekaj drugega, nekaj, česar ni še nihče doživel, nekaj, na kar ne naletiš na vsakem koraku, neko redko, še neznano radost.«

Glas se ji je upehal. Zadnje besede je izgovorila tipajoč, izgublja joč se v nejasnih sanjarijah. Kočija se je vzpenjala po avenijski, ki vodi k izhodu iz Bulonjskega gozda. Tema se je zgoščala, grmičje na obeh straneh drevoreda je bežalo mimo kot dvojne sivkastih zidov; na pločnikih so se v enakomernih presledkih vrstile rumeno popleskane litoželezne klopi, po katerih ob lepih večerih posedajo prazne napravljeni meščani; zdaj so zevale prazne, skrivajoč turobno otožnost vrtnega pohištva, kadar ga prezgodaj preseneti zima; enakomerno drdranje, zamolkel in ritmično klopotajoč ropot vračajočih se vozil je v zapuščenem drevoredu zvenel kot žalostinka.

Maxime se je kajpak zavedal, kako neprimeren je ta hip njegov zagovor veseljaškega življenja. Če je bil po eni strani dovolj mlad, da se je še lahko prepuščal vzgonu navihanega pobalinstva, pa je bil po drugi plati že vse preveč sebičen, že vse preveč cinično ravnodušen, ravno dovolj vsega sit, da se je gladko razglašal za naveličanega, otopelega, mrtvega človeka. Ponavadi je to priznaval celo s kancem ponosa.

Zleknil se je poleg Renée in potarnal:

»Pravzaprav imaš čisto prav, to življenje res ni za nikamor. Ne zabavam se nič bolj kot ti; tudi jaz pogosto sanjarim o nečem drugem ... Ne poznam bolj bedaste stvari, kot je potovanje. Služiti denar ... Ga pa že raje zapravljam, čeravno tudi to ni tako zabavno, kot se zdi na prvi pogled. Ljubiti, biti ljubljen, človek se obojega hitro naveliča, mar ne? ... Hja, kmalu se vsega naveličaš! ...«

Mlada žena ni odgovorila, zato jo je hotel osupniti s kvantaško nespodobnostjo:

»Želim si, da bi me ljubila nuna. To bi utegnilo biti nadvse zabavno! ... Nisi nikoli sanjerala, da bi ljubila moškega, ki bi bila že misel nanj greh?«

Toda Renée je ostala resnobno zamišljena, ob zakrknjenem molku je bil Maxime prepričan, da ga sploh ne posluša. Naslonjena na tapecirano stranico kočije je bila videti, kot da spi z odprtimi očmi. Negibno je sanjerala, se prepuščala sanjam, ki so jo povsem posrkale vase, vsake toliko ji je ustnice preletel živčen trzljaj. Počasi in čisto narahlo jo je zagrinjala temina somraka; neotipljiva žalost, pritajena naslada in neizgovorjeno upanje, ki jih je s seboj prinašala ta temina, so pronicali vanjo in jo navdajali z nekakšnim trudnim, boleznim razpoloženjem. Medtem ko je strmela v upognjen hrbet na kozlu sedečega lakaja, je premišljevala o minulih radostih, o slavjih, ki jih je imela za plehka in ni marala niti slišati več zanje; pred očmi se ji je odvrtelo vse življenje, vse takojšnje potešitve želja, vsa brezsramna razvratnost, vsa ubijajoča enoličnost vedno enakih ljubimkanj in vselej enakih prevar. Potem pa je kot upanje v drgetu poželenja v njej vzbrstela misel na tisto »nekaj drugega«, do katerega se njena vzburkana pamet nikakor ni znala dokopati. Sanjarije so se ji izgubljale v blodnjaku. Naj si je še tako prizadevala, vročično iskana čarobna beseda se je izgubljala v čedalje temnejšem mraku in se razblinjala v enoličnem drdranju vozil. Lahno pozibavanje kočije je bilo še dodatna ovira, ki ji je branila, da bi si pred oči priklicala podobo svoje želje. Iz praznine, iz grmičja, ki je na obeh straneh drevoreda tonilo v sen, iz drdranja koles in iz blagega nihanja, ki jo je pozibavalo v nasladno otopelost, se je oglašala silovita skušnjava. Tisoče nežnih sapic ji je božalo kožo: neuresničeno hrepenenje, neizrekljivi užitki, nejasne želje, vse, kar razbolelemu ženskemu srcu lahko prelestnega in strašljivega ponudi večerna vožnja po Bulonj-

skem gozdu. Dlani je imela še naprej zakopane v medvedji kožuh, pod površnikom iz belega sukna z ovratnimi zavihki iz vijoličnega žameta ji je bilo prijetno toplo. Ko je iztegnila nogo, da bi ji bilo še udobneje, je z gležnjem zadela ob toplo Maximovo nogo; ta dotika ni niti zaznal. Zdrznila se je iz polsna. Dvignila je glavo in s sivimi očki začudeno pogledala mladeniča, ki se je v vsej svoji puhli gizdavosti valjal ob njej.

V tistem trenutku je kočija zapustila Bulonjski gozd. Cesaričina avenija se je v somraku bočila v dalj z dvema vrstama zeleno pobarvanih ograj, ki sta se na obzorju stikali. Na vzporedni aleji, namenjeni jezdecem, je neki beli konj v daljavi kot svetla pega prebadal temno sivino. Na drugi strani ceste so se tu in tam našli zapozneli sprehajalci, gruče temnih pikic, ki so počasi gomazele proti Parizu. In čisto na vrhu, na koncu polzeče in raztrgane črte vozil, je povprek stal Slavolok zmage in se belo lesketal na širnem ozadju sajasto črnega neba.

Kočija je pospešila drnec; Maxime, očaran nad angleškim videzom krajine, je na obeh straneh avenije opazoval imenitne gosposke vile s travnatimi vrtovi, ki so segali vse do cestišča; zasanjana Renée je z veseljem opazovala, kako se na trgu Zvezda daleč na obzorju druga za drugo prižigajo plinske svetilke; bolj ko so živahno utripajoče lučke z majhnimi žoltimi plameni barvale umirajoči dan, bolj se ji je zdelo, da jo vabijo skrivni glasovi, imela je občutek, da se bleščeči Pariz zimskih noči prižiga nalašč zanjo in ji pripravlja neznane užitke, o katerih sanjari njeno poželenje.

Kočija je zapeljala po Aveniji kraljice Hortenzije in se ustavila na koncu Monceaujske ulice, le nekaj korakov od Malesherbesovega bulvarja, pred veliko vilo, ki je stala na sredi med vrtom in dvoriščem. Na obeh straneh s pozlato okrašenih kovinskih vratnih kril, ki sta se odpirali na dvorišče, sta v obliki pogrebni žar stali litoželezni svetilki, ki sta bili prav tako pozlačeni in v katerih so plapolali

visoki plinski plameni. Med ograjama je v gosposkem paviljončku, ki je malce spominjal na pomanjšan grški tempelj, stanoval hišnik.

Še preden je vozilo zapeljalo na dvorišče, je Maxime gibčno skočil na tla.

»Saj veš,« mu je rekla René in ga prijela za roko, »večerja je ob pol osmih. Več kot uro imaš časa, da se preoblečeš. Glej, da ne boš zamudil!«

In z nasmeškom dodala:

»V goste prideta Mareuilova ... Tvoj oče si želi, da si z Louise kar najbolj prijazen.«

Maxime je skomignil z rameni.

»Peklenska tlaka!« je čemerno zagodrnjal. »Nič nimam proti poroki, dvoriti se mi pa res ne da ... Joj, kako lepo bi bilo od tebe, René, ko bi mi nocoj Louise snela z vratu!«

Nadel si je burkaški izraz, grimaso in naglas, ki si ju je izposodil pri Lassouchu⁴ vsakič, ko se je namenil ušpičiti katero od svojih priljubljenih norčij:

»Boš storila to zame, ljuba mačeha?«

René mu je tovariško stisnila dlan. In nato naglo, živčno, malce porogljivo in za kanček izzivalno rekla:

»Eh, če ne bi bila očetova žena, stavim, da bi me osvajal.«

Mladeniču se je misel morala zdeti nadvse smešna, saj se je smejal še potem, ko je že zavil okrog vogala Malesherbesovega bulvarja.

Kočija je zapeljala skozi vrata in se ustavila pred kamnitimi stopnicami.

Stopnišče s širokimi in nizkimi stopnicami je varovala široka zastekljena markiza, ovešena z resicami in okrašena z zlatimi storži. Dvonadstropna vila se je dvigovala visoko nad služnostnimi prostori, od katerih je bilo tik nad tlemi videti le štirioglate prezračevalne line z motnimi stekli. Na vrhu stopnišča so se odpirala nekoliko izbočena vežna vrata z vitkimi, v steno vzdanimi stebri; ti so nosili

mogočen portal, ki ga je po vsej višini pročelja prebadalo veliko polkrožno okno, segajoče vse do strehe, kjer se je zaključilo v obliki grške črke delta. V nadstropjih je bilo na vsaki strani po pet oken, ki so bila simetrično razporejena po fasadi in so jih obdajali preprosti kamniti okvirji. Mansardna streha je bila štirikapna, z razsežnimi, skoraj pokončnimi stranicami.

Z vrtne strani je bilo pročelje še veliko razkošnejše. Kraljevsko stopnišče je vodilo na ozko teraso, ki je obdajala celotno pritličje; ograja terase, izdelana v izumetničenem slogu kovinskih ograj v Monceaujskem parku, je bila še bolj obložena z zlatom kot mar-kiza in svetilke na dvorišču. Gosposko poslopje sta na obeh krajeh zaključevala paviljona, neke vrste vogalna stolpa; napol vgrajena v osrednjo stavbno gmoto sta v notranjosti skrivala velike okrogle sobe. Na sredini je silil kvišku globlje v notranjost stavbe umaknjen okrogel stolpič. Visoka in ozka okna na paviljonih in skoraj kvadratna na ravnih ploskvah fasade so v pritličju ščitile kamnite balustrade, v nadstropjih pa pozlačene ograje iz kovanega železa. Eno samo bahaško razkazovanje, gola razsipnost, čezmerna bogatija! Vila se je izgubljala v preobilju kiparskega okrasja. Okrog oken in vzdolž zidnih vencev so se vile girlande kamnitega listja in cvetlic; balkoni so spominjali na košare z zelenjavo, ki so jih nosile velike gole ženske z upognjenimi pleči in štrlečimi prsnimi bradavicami; tu in tam so viseli izklesani štiti, grozdi, vrtnice, najbolj pestro kamnito in marmornato rastlinje, kar si ga je mogoče zamisliti. Višje ko je segal pogled, bohotneje se je razraščala vila. Okrog in okrog strehe je tekla balustrada, na njej pa so bile v enakomernih presledkih postavljene žare, v katerih so plapolali kamniti plameni. In čisto na vrhu, med okroglimi mansardnimi okni, ki so se odpirala sredi nepreglednega goščavja sadja in listja, so ponosno paradirali najodličnejši primerki dih jemajočega okrasja: čelni zatrepi paviljonov, kjer so se znova prsile velike gole ženske, ki so se, stoječ med snopi

trstičja, žogale z jabolki. Streha, obložena z vsem tem kamnitim okrasjem in opremljena z nazobčanimi svinčenimi žlebovi, strelodoma in štirimi velikanskimi, simetrično postavljenimi in, kot vse na tej vili, kiparsko bogato okrašenimi dimniki, je bila videti kot krona arhitekturnega ognjemeta.⁵

Na desni je tesno naslonjen na vilo stal prostoren steklen rastlinjak; s pritličjem so ga povezovala okenska vrata, ki so vodila iz salona. Vrt, ki ga je od Monceuskega parka ločevala nizka mrežasta ograja, skrita za živo mejo, se je dokaj strmo vzpenjal navkreber. Bil je premajhen za zasaditev, ozka trata in nekaj mogočnih dreves so ga vsega zapolnili; služil je le kot vzpetinica, kot zelen podstavek, na katerem se je v vsej svoji dični opravi ponosno šopirila vila. Če si jo pogledal iz parka, stoječo nad pokošeno zelenico in drevesi s temno lesketajočim se listjem, je bila še čisto sveža in brezmadežna mogočna stavba kljub bogataško kičasti in povzpetniški fasadi pod težkim skrilastim pokrivalom, kljub pozlačenim ograjam in slapovju vsakršnih kipov in kipev videti plehka in bledolična. Spominjala je na pomanjšani novi Louvre⁶, ta bogataški križanec vseh mogočih stavbnih stilov, značilen za slog Napoleona III. Ob poletnih večerih, ko je pošev padajoče sonce prižgalo zlato oblogo na črnih ograjah belega pročelja, so se obiskovalci parka ustavljali in občudujoče kukali skozi bogato nagubane rdeče svilene zavese na pritličnih oknih; skozi velika prozorna stekla, podobna izložbenim šipam modernih veleblagovnic, ki služijo predvsem temu, da se tudi navzven ošabno pobahajo z bogato notranjščino, so družine skromnih pariških meščanov lahko za hip ugledale delčke pohištva, koščke bogatih tkanin, koticke bajno okinčanih stropov; že sam pogled na neizmerno razkošje jih je z občudovanjem in zavistjo prikoval na sredo peščenih potk.

Toda ob tej uri je z dreves mezela tema, pročelje je spalo. Na drugi strani, na dvorišču, je strežaj spoštljivo pomagal Renée sestopiti iz

vozila. Na desni je tik za zastekljeno vozarno svoja široka in temna hrastova vrata odpirala konjušnica s podolžnimi rdečimi opečnatimi pasovi na belih zidovih. Na levi, kot bi ji delala družbo, je bila v steno sosednje hiše izdolbena bogato okrašena niša, v kateri je iz marmornate školjke, ki sta jo v iztegnjenih rokah držala ljubka amorčka, neusahljivo curljala voda. Mlada žena je za hip postala na dnu stopnišča in se rahlo potapljala po krilu, ki se nikakor ni hotelo spustiti k tlom. Dvorišče, ki ga je pred minuto zmotil ropot konjske vprege, se je vrnilo v samoto, v plemenito tišino, ki jo je kalil samo nepretrgani spev curljajoče vode. Sredi črne gmote vile, v kateri bo prvi od velikih jesenskih večernih sprejemov vsak čas začel prižigati lestence, so žarela samo še lesketajoča se okna v pritličju in na gladke tlakovce pometenega in kot šahovnica zloščenege dvorišča metala migetave odseve požara.

Ko je Renée odrinila vežna vrata, se je znašla pred moževim sobnim strežajem, ki se je s srebrnim samovarjem v roki spuščal v služnostne prostore. Možak je bil videti, kot da prihaja s parade, ves v črnem, visok, krepak, bledega obraza, z lepo urejenimi zalizci kot kakšen angleški diplomat, resnoben in dostojanstven kot kakšen sodnik.

»Se je gospod že vrnil, Baptiste?« je vprašala mlada dama.

»Da, gospa, obláči se,« je odgovoril sobar in se rahlo priklonil kot vladar, ki nagovarja množice.

Renée se je počasi vzpenjala po stopnicah in si spotoma snemala rokavice.

Preddverje se je utapljalo v preobilnem razkošju. Ko si vstopil, si dobil občutek, kot da te rahlo duši. Debele preproge, ki so prekriivale pod in se vzpenjale po stopnicah, in tapete iz rdečega žameta, ki so pokrivalo stene in vrata, so težki zrak napolnjevale s tihoto, z blagim vonjem po cerkveni ladji. Izpod stropa so padale nagubane tkanine, svod je bil obložen z izbočenimi rozetami, ki so izstopale

iz mrežastega vzorca zlatih paličic. Stopnišče z dvojno balustrado iz belega marmorja, tapecirano s prevleko iz rdečega žameta, se je cepilo v dvoje rahlo zavitih ramen, vmes so se na dnu odpirala vrata v veliki salon. Na prvem stopniščnem presledku je steno v celoti zasedalo veliko ogledalo. Ob vznožju stopniških ramen sta do pasu goli ženski iz pozlačenega bronca, stoječi na marmornih podstavkih, v rokah držali mogočne svetilke s petimi plinskimi gorilniki; njihovo jarko svetlobo so mehčale krogle iz motnega stekla. Na obeh straneh stopnišča so stali čudoviti cvetlični lonci iz majolike, v njih so bohotno rasle redke tropske rastline.

Renée se je počasi vzpenjala in z vsako stopnico je bila njena podoba v zrcalu večja; v dvomu, ki ga poznajo tudi najbolj čaščene igralkе, se je spraševala, ali je v resnici tako čedna, kot ji dopovedujejo.

Ko je prišla v svoje stanovanje v prvem nadstropju, katerega okna so gledala na Monceaujski park, je pozvonila sobarici Céleste, da jo obleče za večerni sprejem. Oblačenje je trajalo petkrat po četrto ure. Ko je sobarica zapičila še zadnjo iglo, je Renée, ker je bilo v sobi zelo vroče, odprla okno, se naslonila na okensko polico in za hip pozabila na vse. Céleste se je neopazno sukala za njenim hrbtom in drugo za drugo pospravljala toaletne potreščine.

Spodaj v parku je valovilo morje temè. Sajasto črne gmote drevesnih krošenj, ki so jih stresali sunkoviti rafali vetra, so močno nihale naprej in nazaj; šelestenje suhega listja je spominjalo na plivanje valov na peščeni plaži. Počasno valovanje temè sta zdaj pa zdaj ostro prebodli rumeni očesi vozila, ki sta se prikazali in spet izginili med mračnimi gmotami dreves na širokem drevoredu, ki teče od Avenije kraljice Hortenzije do Malesherbesovega bulvarja. In ob vsem tem jesenskem otožju je Renée začutila, kako ji srce druga za drugo preplavljajo vse njene bridkosti. Za hip se je spet počutila kot otrok v očetovi hiši, v tihotnem dvorcu na otoku Svetega Ludovika, ki mu rodbina Béraud Du Châtel že dve stoletji daje črn in resnoben

pečat sodniškega poklica. Potem je pomislila na zamah čarobne paličice, ki ji je prinesel poroko z vdovcem, ki je prodal dušo hudiču, da bi se lahko oženil z njo, in ki je priimek Rougon zamenjal z imenom Saccard; ko ju je prvič slišala, sta ta dva rezka in suha zloga v njenih ušesih zazvenela surovo in rezko kot dvoje grabelj, ki grabita denar; Saccard jo je pograbil in jo vrgel v to razbrzdano življenje, v katerem se ji v ubogi glavi vsak dan bolj meša. S toliko večjo otroško radostjo se je zato spominjala veselih igric z loparji, ki sta jih njega dni igrali z mlajšo sestro Christino. Toda lepega dne se je zbudila iz blaženih sanj, ki jih je sanjala dolgih deset let: na lepem je na njej obležal grd madež moževe finančne špekulacije, v kateri se je grdo uštel. Spreletelo jo je kot temna slutnja. Drevesa so še glasneje zaječala. Renée, zmedena ob pomisli na mogočo sramoto in kazni, je prisluhnila nagonskemu vzgibu stare meščanske poštenosti, ki je dremala globoko v njej; črni nôči je obljubila, da se bo odkupila, da ne bo več toliko zapravljala za obleke, da si bo za razvedrilo poiskala bolj nedolžno zabavo, kaj takega kot so bile porednosti, ki jih je uganjala v srečnih dnevih v internatu, ko je skupaj z drugimi gojenkami prepevala: *V gozd ne pojdemo več* in se veselo vrtela pod krošnjami platan.

V tistem trenutku se je vrnila Céleste, ki je medtem odšla v pritličje, in ji šepnila na uho:

»Gospod prosijo, naj gospa pridejo dol. V salonu se je nabralo že precej ljudi.«

Renée je vzdrhtela. Ni čutila živahnega vetrca, ki ji je hladil ramena. Stopila je mimo zrcala, se za hip ustavila in se mimogrede pogledala vanj. Nehote se je nasmehnila in odšla dol.

In res so se zbrali že skoraj vsi gostje. Prišla je njena sestra Christine, mladenka dvajsetih let, v preprosti obleki iz belega muslina;

teta Élisabeth, vdova po notarju Aubertotu, neskončno prijazna drobna starka pri šestdesetih v črni satenasti obleki; moževa sestra Sidonie Rougon, priliznjena suhljata ženska nedoločljive starosti in voščenega obraza, ki ga je zbledela obleka delala še bolj nevidnega; potem sta bila tu še Mareuilova, oče, ki je pravkar končal z žalovanjem za soprogo, visok, čeden moški, vendar puhel, resnoben, neverjetno podoben sobarju Baptistu, in hči, ubožica Louise, kot so ji pravili, sedemnajstletno mršavo in rahlo grbavo punčè, ki je z bolešno milino nosila belo svileno obleko z rdečimi pikami; nato skupina uglednih, obilno odlikovanih moških, gospôda uradniki z bledimi in nemimi obrazi, in nekoliko za njimi gruča že na pogled sprijenih mladcev z napol razpetimi telovniki, ki so obdajali pet ali šest elegantno napravljenih dam, med katerimi sta kraljevali neoločljivi prijateljici, mala markiza d'Españet v rumeni in svetlolasa gospa Haffner v vijoličasti toaleti. Tam je bil tudi gospod de Mussy, jezdec, ki mu Renée v gozdu ni odzdravila; videti je bil na trnih kot ljubimec, ki sluti, da ga čaka košarica. Med množico, ki se je drenjala na preprogi, sta se znašla tudi podjetnika, nedavno obogatela gradbenika, Mignon in Charrier, s katerima naj bi Saccard naslednji dan sklenil posel; z rokami na hrbtu sta štorkljala v neudobnih čevljih in se dušila v temnih zakmašnih oblekah.

Aristide Saccard je stal pri vratih in kljub temu, da se je z noslajočim glasom in južnjaškim žarom bahavo petelinil pred gručo uglednežev, še utegnil pozdravljati prihajajoče goste. Stiskal jim je dlani in jih prijazno nagovarjal. Ves droban in prevejan se je vrtel kot marioneta; na vsej njegovi krhki, gibčni in črnikasti osebeci je najbolj izstopal rdeči trak Legije časti, ki ga je razkazoval kolikor mogoče na široko.

Ko je vstopila Renée, je zavel piš odobravanja. Bila je resnično nebeško lepa. Nad vrhnjim krilom iz tila, ki ga je zadaj krasil slap

volančkov, je nosila tuniko iz tankega zelenega satena, obrobljeno z najfinejšimi angleškimi čipkami, ki so jih v valovih gubali in na tuniko pripenjali košati šopki vijolic; en sam naborek je krasil sprednji del krila, na katerega so s kitami bršljana povezani šopki vijolic pripenjali lahno muslinasto tančico. Nad bahatimi in za kanec prebogato obloženimi krili sta se s prelestno milino dvigovala glava in oprsje. Z izrezom skoraj do roba prsnih konic in šopki vijolic na golih ramenih je bila mlada žena videti, kot da je pravkar gola stopila iz koprenastega in satenastega ovoja, podobna nimfi, ki med vejevjem svetih hrastov tu in tam pokaže oprsje; beli vrat in gibko telo sta bila videti tako vesela te napol razgaljene svobode, da so pogledi gostov komaj čakali, kdaj ji bodo životec in krila kot oblačila kopalke, ki uživa v lastnem telesu, počasi spolzeli z bokov. Visoka pričeska, gosti, svetli, v obliki čelade počesani lasje, med katerimi se je pretikala s šopkom vijolic pripeta vejica bršljana, so še poudarjali videz golote, saj so razgaljali tilnik, ki so ga kot zlate nitke rahlo senčili razposajeno vihrajoči laski. Okrog vratu je nosila dragoceno ogrlico z bleščočimi obeski, na čelu pa perjanico iz srebrnih, z diamanti posejanih peres. Nekaj časa je ponosno vzravnan v svoji prelestni toaleti postala na pragu, ramena so se ji v topli rumeni svetlobi živo lesketala. Ker se je naglo spuščala po stopnicah, je bila rahlo zadihana. Očesi, ki ju je nočni Monceaujski park napolnil s temo, sta mežikali v nenadnem soju svetlobe in ji dajali malce plah videz kratkovidnega dekleta, kar pa je le še podčrtavalo njeno milino.

Ko jo je zagledala, je mala markiza naglo vstala, stekla proti njej in jo prijala za roke; premerila jo je od nog do glave in z vreščočim glasom zažgoleda:

»Ah, lepotička moja ljuba! Ljuba moja lepotička ...«

Prostor je na lepem vzvalovil, vsi gostje so hiteli pozdravit zalo gospo Saccardovo, kakor so v visoki družbi pravili Renée. Segla je

v roke skoraj vsem navzočim moškim. Potem je objela Christino in jo pobarala po novicah o očetu, ki ni nikoli prestopil praga vile v Monceaujskem parku. Še naprej je ostajala na nogah, se smehljala, prikimavala levo in desno; z rokama, sklenjenima v naročju, se je ustavila pred gručo dam, ki so zvedavo strmele v njeno ogrlico in perjanico.

Plavolasa gospa Haffner se ni mogla upreti skušnjavi; stopila je bližje, si dolgo ogledovala dragulje in z zavistjo v glasu rekla:

»To sta prav tisti ogrlica in perjanica, mar ne ...?«

Renée je odobravajoče prikimala. Takrat so vse dame hkrati jele peti hvalnice; dragulji so prekrasni, naravnost božanski; potem so se z zavistnim občudovanjem razgovorile o razprodaji draguljev Laure d'Aurigny, ki jih je za ženo odkupil Aristide Saccard; pritoževale so se, da si lahkožive dekline prigrabijo največje dragotine, kmalu bo za poštene ženske zmanjkalo diamantov! Iz njihovih pritožb je govorila želja, da bi na lastni goli koži začutile dotik katerega teh draguljev, ki jih je ves Pariz lahko videl na ramenih slavne nečistnice in ki bi jim na uho nemara zaupali spotikljivosti iz spalnic, v katerih so se tako rade zadrževale njihove sanje o vzponu v visoko družbo. Poznale so zasoljene cene briljantov, hvalile so prekrasen kašmirski šal in prečudovite čipke. Perjanica je gotovo stala petnajst tisoč, ogrlica pa najmanj petdeset tisoč frankov! Gospa d'Españet je bila nad številkami naravnost vznemirjena. Glasno je poklicala Saccarda:

»Pridite že, da vam čestitamo! To je mož, kot se šika!«

Aristide Saccard je stopil bližje, se priklonil, se delal na moč skromnega. Toda njegov skremženi obraz je izdajal neizmerno zadovoljstvo. S kotičkom očesa je ošnil podjetnika, nedavno obogatena gradbenika, ki sta stala korak stran in z globokim spoštovanjem poslušala, kako zvenita številki petnajst in petdeset tisoč frankov.

V tistem trenutku je vstopil Maxime, čeden fant v temnem fraku; po domače se je naslonil na očetovo ramo in kot z zaupnim kole-

gom potihem spregovoril nekaj besed, pri tem pa s pogledom namignil na gradbenika. Saccard se je skromno nasmehnil kot igralec, ki je pravkar požel bučen aplavz.

Prišlo je še nekaj gostov. V salonu se je zbralo najmanj trideset ljudi. Zažujnjali so pogovori; v redkih trenutkih tišine je bilo izza zidov slišati pridušen žvenket posodja in jedilnega pribora. Nazadnje je Baptiste odprl dvokrilna vrata in slovesno izgovoril obredni stavek:

»Večerja je na mizi.«

Počasen sprevod je krenil proti jedilnici. Saccard je ponudil roko mali markizi; Renée se je oprijela lakti starejšega gospoda, barona Gourauda, uglednega senatorja, ki so se mu gostje vsevprek globoko klanjali; Maxime je roko hočeš nočeš ponudil Louisi Mareuilovi; v dolgi povorki so sledili drugi povabljeni, čisto na repu sta z opletajočimi rokami štorkljala oba podjetnika.

Jedilnica je bila prostrana pravokotna sobana; opaž iz potemnelega in lakiranega hruškovega lesa s finimi zlatimi intarzijami je segal do višine odraslega človeka. Prostrane stene, na katerih naj bi visela naslikana tihožitja, so zevale prazne, lastnik vile se je očitno ustrašil pretiranih stroškov slikarskih umetnin. Zidove so preprosto prekrili z zelenimi žametnimi pregrinjali. Pohišstvo, zavese in vratni zasloni iz enakega blaga so sobani dajali resnoben in malce temačen videz, vsa svetloba je bila usmerjena na mizo.

In res je sredi velike temne perzijske preproge, ki je dušila glasove korakov, in pod jarko lučjo lestenca stala miza, ki so jo v strumno poravnani vrsti obdajali stoli s črnimi, z zlatom prešitimi naslonili; videti je bila kot cerkveni oltar, kot razsvetljena kapela, v kateri so na bleščeče belem prtju plapolali svetli plamenčki kristalnih kozarcev in srebrnega jedilnega pribora. Nad izrezljanimi naslonili stolov je bilo v plahutajoči temi komaj moč razločiti leseni opaž, veliko nizko kredenco in žametna pregrinjala po stenah. Oči so hočeš

nočeš strmele v mizo in se prepuščale njenemu sijaju. Na sredi je stala prekrasna skleda iz potemnega srebra z lesketajočim se vgraviranim reliefom, ki je prikazoval skupino favnov na lovu za nimfami; nad skupino je iz širokega roga v bohotnih grozdih kipel velikanski šopek naravnega cvetja. Na skrajnih koncih mize so stale vaze s šopki cvetic; mogočni svečniki so, zgledujoč se po skupini favnov na osrednji posodi, v podobi tekajočih satirov – vsak je v eni roki držal onesveščeno žensko, v drugi pa desetoramni svečnik –, s svetlobo svojih vitkih voščenk prispevali k žaru osrednjega lestenca. Med vsemi temi najpomembnejšimi jedilnimi pripomočki so bili simetrično razvrščeni veliki in majhni grelniki, na katerih so se grele tople predjedi; okrog njih so stale velike školjčne lupine s prigrizki, ki so jih med seboj ločevale porcelanaste omačnice, kristalne čaše, nizki krožniki, zvrhano polne steklene skleda s sladica-mi. Ob ravno postrojenih krožnikih je stala vojska kozarcev, vrčev z vodo in vinom ter majhnih solnic; kristalno posodje je bilo tanko in lahko, kot bi bilo iz muslina, brez najmanjše raze in tako prosojno, da sploh ni metalo sence. Porcelanaste skleda so spominjale na plameneče zublje; po gladko zloščenih stranicah grelnikov so švigali svetlobni odsevi; vilice, žlice in noži z biserovinastimi ročaji so bili videti kot snopi isker; na kozarcih so blestele mavrice; in sredi vse te povodnji iskric in plamenčkov, sredi vsega tega lesketajočega se vrtinca so vrči z vinom barvali bleščeče beli prt z rdečimi lisami.

Ob vstopu v jedilnico so gospodje, nasmihajoč se damam, ki so jih vodili pod roko, zavzdihnili od silne očaranosti. Cvetlice so le za silo osveževale vroči zrak v sobi. Čutiti je bilo nežne vonjave po pečenkah, pomešane z vonjem vrtnic. Prevladovala sta trpek vonj po rakih in kiselkast duh po limonah.

Ko so vsi našli svoja imena, izpisana na hrbtih jedilnih listov, sta se dvignila ropot premikajočih se stolov in glasno šelestenje svilenih kril. Razgaljena ramena, posuta z diamanti in obkrožena s črnimi

fraki, ki so še poudarjali njihovo bledico, so s svojo snežno belino prispevala k sijaju omizja. Med kratkimi medsosedskimi nasmeški so v skorajda popolni tišini, ki jo je občasno prekinjal le pridušen žvenket žlic, postregli s hrano. Z resnobno diplomatsko držo je naloge glavnega strežaja opravljal Baptiste; poleg dveh lakajev je imel pod nadzorom še štiri pomočnike, ki jih je najemal samo za največje sprejeme. Vsako jed, ki jo je poslal na mizo in ki jo je pred tem pripravil na pomožni servirni mizici na dnu sobane, so trije strežaji na pladnjih počasi raznašali okrog mize in pri tem potihoma izgovarjali njeno ime. Drugi strežniki so natakali vino in bdeli nad kruhom ter vodnimi vrči. Prigrizki in predjedi so tako počasi prihajali na mizo in spet odhajali z nje, ne da bi bisernati smeh navzočih dam postal tudi za kanec bolj piker.

Gostov je bilo preveč, da bi se mogel razviti skupen pogovor. Toda že pri drugem hodu, ko so pečenke in omake nadomestile prigrizke in predjedi in ko sta žlahtni burgundski vini, *pommard* in *chambertin*, nasledili *leovilčana* in *château-laffita*, je hrumot glasov narasel, krhki kristalni kozarci so komaj slišno cingljali sredi gromkega krohota. Renée, ki je sedela točno na sredini mize, je imela na desnici barona Gourauda, na levici pa gospoda Toutin-Larochea, nekdanjega izdelovalca sveč, zdaj pa mestnega svetnika, ravnatelja Vinogradniške posojilnice, člana nadzornega sveta Družbe maroških pristanišč, mršavega in na moč uglednega moža, ki mu je Saccard, sedeč med gospo d'Españet in gospo Haffnerjevo, laskavo pravil zdaj »ljubi kolega«, zdaj »naš veliki ravnatelj«. Sledili so politiki: gospod Hupel de la Noue, okrajni prefekt, ki je osem mesecev na leto preživel v Parizu; trije poslanci, med katerimi je s širokim alzaškim obrazom izstopal gospod Haffner; nato gospod de Saffré, čeden mladenič, tajnik v ministrovem kabinetu, pa gospod Michelin, vodja urada za ceste, in še vrsta višjih državnih uslužbencev. Gospod de Mareuil, večni kandidat za poslanca, se je usedel nasproti

prefekta in mu namenjal ljubeznive nasmeh. Gospod d'Españet ni žene nikoli spremljal na družabne sprejeme. Ožje družinske članice so navadno sedele med najodličnejšimi osebnostmi omizja, Saccard pa je pri sestri Sidonie naredil izjemo in jo posadil nekoliko dlje, med oba podjetnika, gospoda Charrierja na desni in gospoda Mignona na levi, kot bi ji odredil posebej zaupen položaj, na katerem je za vsako ceno treba izbojevati zmago. Gospa Michelinova, soproga vodje urada, čedna in okroglo zalita brinetka, je sedela poleg gospoda de Saffréja in neumorno s pritajenim glasom kramljala z njim. Na skrajnih konceh mize je sedela mladež, avditorji pri Državnem svetu, sinovi vplivnih očetov, zametki bodočih milijonarjev, med njimi gospod de Mussy, ki je nenehno koprneče pogledoval po Renée; Maxime je imel na desni Louise de Mareuil, ki ga je več kot očitno zapeljevala. Počasi so se začeli mladci vse glasneje smeјati. Prvi znaki razposajenosti so vzniknili prav iz njihovih vrst.

Iznenada je gospod Hupel de la Noue vljudno vprašal:

»Nas bo Njegova ekscelenca nocoj počastila z obiskom?«

»Ne verjamem,« je odgovoril Saccard s kančkom oholosti v glasu, ki je le slabo prikrivala nezadovoljstvo. »Brat je zelo zaseden ... Poslal nam je svojega tajnika, gospoda de Saffréja, ki se je opravičil v njegovem imenu.«

Mladi tajnik, ki si ga je gospa Michelinova očitno povsem prisvojila, je ob omembi svojega imena dvignil glavo in prepričan, da so ga ogovorili, na slepo bleknil:

»Da, da, ob devetih je pri pravosodnem ministru sestanek ministrskega sveta.«

Medtem je gospod Toutin-Laroche, ki so ga očitno prekinili, rešnobno nadaljeval, kot bi držal govor v napeti tišini mestnega sveta⁷:

»Rezultati so naravnost sijajni. To mestno posojilo bo zapisano v zgodovini kot ena najuspešnejših finančnih operacij našega časa.⁸ Ah, gospodje ...«

Toda njegov glas je vnovič prevpil smeh, ki je iznenada izbruhnil na drugem koncu mize. Sredi razposajenega piša vedrine je bilo slišati Maxima, ki je ravno končeval zabavno pripoved: »Počakajte no, nisem še končal! Nesrečno pocestnico je s ceste pobral neki cestar. Pravijo, da si ga je ovila okrog mezinca in ga nazadnje pripravila do tega, da se je oženil z njo. Menda za nobeno ceno ne dovoli, da bi se kak drug moški razen njenega moža lahko pobahal, da je videl materino znamenje, ki ga ima nad kolenom.« Znova je zagrmel krohot; Louise se je sproščeno smejala, še glasneje kot moški. Sredi bučnega režanja in hahljanja je neki lakaj previdno kot gluhec med goste vtikal svoj zapeti in bledični obraz in potihem ponujal rezine divje race.

Aristide Saccard je bil nejevoljen, ker so gostje gospodu Toutin-Larochu namenjali premalo pozornosti. Da bi mu dokazal, kako zvesto ga poslušajo, je poprijel:

»Mestno posojilo, ste dejali ...«

Toda gospod Toutin-Laroche se zlepa ni dal zmotiti:

»Ah, dragi gospodje,« je nadaljeval, ko se je smeh polegel, »včerajšnji dan je bil pravcati balzam za vse nas v mestni upravi, ki smo pogosto žrtve podlih podtikanj in krivičnih napadov. Mestni svet obtožujejo, da vodi mesto v propad, vidite pa, da nam ljudje, brž ko mesto razpiše posojilo, množično ponudijo denar, celo tisti, ki jim trda prede.«

»Prave čudeže delate,« je rekel Saccard. »Pariz je postal prestolnica sveta.«

»Res, prav neverjetno!« je vskočil gospod Hupel de la Noue. »Si lahko mislite, da jaz, star Parižan, sploh ne prepoznam več svojega mesta? Včeraj sem se na poti od mestne hiše do Luksemburškega parka skoraj izgubil. Naravnost neverjetno, neverjetno!«

Zavladal je kratek premolk. Zdaj so prisluhnili vsi ugledni možje.

»Preobrazba Pariza,« je nadaljeval Toutin-Laroche, »bo kronski dosežek te vladavine. Ljudstvo pa je nehvaležno: cesarju bi moralo poljubljati noge. Davi sem na mestnem svetu med pogovorom o velikanskem uspehu posojila dejal: ‚Gospodje, kar pustimo tem opozicijskim kričačem, naj čakajo, kar jih je volja: če obračamo Pariz na glavo, ga samo zato, da ga bomo lahko dodobra pognojili.‘«⁹

Saccard se je nasmehnil in zaprl oči, kot bi hotel kar najbolj uživati v zvenu teh žlahtnih besed. Nagnil se je za hrbet gospe d’Espanet in dovolj glasno, da ga je bilo dobro slišati, rekel gospodu Hupelu de la Noue:

»Kakšna brihtna glav’ca!«

Brž ko je beseda stekla o gradbenih delih v Parizu, je gospod Charrier stegnil vrat, kot bi se hotel vmešati v pogovor. Njegov družabnik Mignon si je dal opraviti z gospo Sidonie, ki mu ni pustila niti minute oddiha. Saccard je že od začetka večerje z enim očesom budno bdel nad podjetnikoma.

»Mestna uprava,« je rekel, »je naletela na široko razumevanje. Vsi so hoteli prispevati k veličastnemu podvigu! Brez bogatih tvrdk, ki so mu priskočile na pomoč, mesto ne bi moglo tako dobro in tako hitro dokončati del.«

Obrnil se je in z nekakšno robato laskavostjo rekel:

»O tem bi lahko kaj povedala gospoda Mignon in Charrier, ki sta se pošteno potrudila in bosta zato zasluženo prejela svoj delež slave.«

Sveže obogatena gradbenika je stavek zadel kot strela z jasnega. Mignon, ki mu je Sidonie pravkar sladkobno zažgoleda: »Laskate mi gospod; ne, nikakor ne, rožnata je premladostna zame ...«, jo je prekinil sredi stavka in odgovoril Saccardu:

»Preveč ste prijazni; samo svoj posel sva opravila.«

Charrier je bil bolj pretkan. Izpil je kozarec *pommarda* in izmumljal: